

utjecaju crkvenih djelatnika na narodni preporod u jezikoslovnom i književnom te društvenom i političkom pogledu, jer je zagrebački biskup bio redovito zamjenik hrvatskog bana.

Pod utjecajem Babićeva pariškog predavanja u kojem je nabrojio mnoge svećenike i redovnike koji su stvarali hrvatske rječnike i književna djela i time gradili hrvatski književni jezik te ostvarili temelje za hrvatski narodni preporod, dao sam se na pisanje serijala u Glasu Koncila pod naslovom *Crkva u Hrvatskom narodnom preporodu*. Serijal je izlazio tri mjeseca od 12. siječnja do 30. ožujka 1986. Tih 12 nastavaka bilo je posebno zapaženo. Stoga mi je uredništvo predložilo da prekinemo serijal te da na temelju objavljenih članaka priredim knjigu i proširim je novom građom. To sam učinio i u ljetu 1986. Glas Koncila je objavio moju knjigu *Crkva u Hrvatskom narodnom preporodu*.

Zahvaljujem dragomu prijatelju akademiku Stjepanu Babiću što je u svom pariškom predavanju naglasio utjecaj svećenika i redovnika u stvaranju i normiranju hrvatskog književnog jezika te me potaknuo da na prešućivanje tog važnog utjecaja reagiram najprije serijalom, a zatim i knjigom.

Vladimir Horvat, umirovljeni profesor Filozofskog fakulteta Družbe Isusove

PER ASPERA AD ASTRA

Odazivam se pozivu Jezika da i ja pošaljem svoj prilog prilikom 90. obljetnice života Stjepana Babića. Nisam jezični stručnjak niti ću pisati o Babiću kao vrhunskom jezičaru, to prepuštam drugima, pozvanijima, nego ću pokušati, ukratko, kao neposredni svjedok, opisati Babićev trnoviti put kojim je kročio do postignutog vrhunskog cilja. Da bi stigao do cilja, da bi se uzdigao do zvijezda, prema onoj latinskoj, prolazio je kroz i te kakvo bodljikavo trnje.

Stjepanov otac, oriovački željezničar, htio je da mu sin Stjepan postigne nešto više u životu, pa ga je nakon osnovne škole upisao u brodsku gimnaziju. Nije bio u mogućnosti plaćati sinu u Brodu stan i hranu, a kao željezničar imao je povlasticu pri vožnji željeznicom, pa je Stjepan bio takozvani vlakaš. Putovao je u školu vlakom na relaciji Oriovac – Brod. Međutim, rasporedi vožnje vlakova i nastave u gimnaziji nisu bili usklađeni, zbog čega je Stjepan bespovratno gubio mnogo vremena, koje mu je nedostajalo za učenje i pisanje domaćih zadaća. Rezultat toga je bio da je prvi razred gimnazije ponavljao, a u drugom razredu je pao bez prava na ponavljanje. Tako je nakon tri godine neslavno završilo Stjepanovo gimnazijsko školovanje.

Razočarani otac smatra – ako mu sin Stjepan nije za školovanje, možda bi od njega mogao postati kakav dobar majstor. Zbog toga ga šalje rođaku stolaru, Stje-

panovom tetku, da kod njega izuči stolarski zanat. Nakon godinu dana novo očevo razočaranje! Stjepan ne radi s tetkom u radionici, nego s tetkom u vrtu, polju i vinogradu, jer ga stolarija uopće ne zanima. Nakon toga se pojavljuje nova nada. U Zagrebu postoji takozvani Radiša, kamo Stjepan odlazi na nekoliko mjeseci. Radiša je temeljito i znanstveno ispitivao sve Stjepanove sklonosti i utvrdio da je Stjepan rođen za mlinara. Odmah je upućen na naukovanje u jedan moderni mlin kod Osijeka. Tu već prvih mjeseci naukovanja Stjepan nespretno padne s ljestava i slomi nogu. U osječkoj bolnici mu je bolničarka, časna sestra, donijela na čitanje neke vjerske glasnike. U jednom od njih je Stjepan pročitao oglas: Salezijanska družba u svoj Salezijanski zavod u Donjem Miholjcu prima odrasle mladiće, koji na vrijeme nisu polazili gimnaziju, podučava ih i priprema za polaganje ispita na državnoj gimnaziji.

Nakon što je noga u bolnici ozdravila, dolazi Stjepan kući i saopćava ocu da on nije rođen ni za mlinara. Ali ujedno pokazuje ocu oglas, po kojem bi on mogao nastaviti svoje gimnazijsko školovanje. Otac izbezumljen, ne zna više što da misli i što da kaže. Pa to je prvo što je počeo pa nije išlo! Nakon toga stolar, seljak i konačno mlinar, pa je i to sve propalo. Može li još nešto vjerovati svome sinu, koji ima već 17 godina života, pa bi on u tim godinama krenuo u gimnaziju?! Konačno otac popušta, pa Stjepan o Uskrsu 1942. dolazi u Donji Miholjac i koncem srpnja te godine uspješno na osječkoj gimnaziji polaže ispit za drugi razred gimnazije. Sljedeće školske godine spremio je dva razreda i ljeti 1943. položio u Osijeku ispite za 3. i 4. razred. S petim je razredom bilo teškoća, jer je salezijanske učenike vojska protjerala iz Doma, pa su bez učionice spavali u nekim šupama. Ipak, i pored tih teškoća, Stjepan je ljeti 1944. godine u Osijeku uspješno položio ispit za peti razred gimnazije.

Po pravilima Salezijanske družbe, učenici koji su završili pet razreda gimnazije, polaze u salezijanski novicijat, na kušnju, pri kojoj se pripremaju za salezijansko redovništvo. Tu se među ostalima našao i Babić, ali su se ujedno pripremali i za polaganje ispita za šesti razred gimnazije. To je bilo u nekom srednjovjekovnom dvorcu zvanom Dioš kod Daruvara. Novicijat je počeo početkom rujna 1944., ali su ih već sljedećih mjeseci tu uznemirivali partizani. Konačno, kad su partizani u siječnju 1945. zauzeli Daruvar, iz Salezijanskog zavoda zvanog Dioš, mobilizirali su sve klerike i novake u partizane. Tako je, sada već 20-godišnji Stjepan, sredinom siječnja 1945. postao partizan, borac 18. udarne brigade. Budući da je Stjepan smatrao partizane zločinačkom protuhrvatskom vojskom, on uspijeva već sredinom veljače pobjeći iz partizana i naći se u Zagrebu kod salezijanaca u Vlaškoj 38.

Prvi su dani svibnja 1945. godine. Partizani su sve bliže Zagrebu. Kroz Zagreb se povlači hrvatska vojska i brojni civili prema Zapadu. I neke salezijanske učenike hvata panika. Proširila se vijest da će svi oni koji su pobjegli iz partizana biti strijeljani. Stjepan, s nekoliko kolega, odluči se za bijeg s time da bi im bio cilj Italija, gdje ima mnogo salezijanskih zavoda. Međutim, nije imao sreće u svojim nakanama. Uhićen je već u Sloveniji. Nije upućivan u opisane križne putove, nego je u nekim

slovenskim mjestima bio kao na nekom prisilnom radu. Jednom je radio na nekoj željezničkoj stanici i, koristeći nepažnju stražara, uskočio je u jedan teretni vlak i dovezao se do Zagreba. U Zagrebu na Glavnom kolodvoru bio je neko vrijeme zadržan, jer nije imao nikakve propusnice, koje su u to vrijeme bile obvezne. Konačno je ipak stigao do Vlačke 38, k salezijancima. Bilo je nakon toga i saslušavanja i pritvaranja, ali ostala je, kako naš narod kaže, živa glava.

Budući da smo nas dvojica, Stjepan i ja, proveli zajedno dio ovdje opisanoga – i Miholjac, i Dioš, i partizane i Zagreb, zamolio sam Stjepana, budući da je on i odličan pisac, neka opiše svoj i odviše trnovit put do konačnog uspjeha. Poslušao me je i u reviji Marulić, pod naslovom „Na Božjim putovima“, u godinama 1995. – 2000., u 28 nastavaka, opisao je svoj trnoviti put, ali sve od rođenja pa do studentskih dana kad je postao miljenik svoga profesora Ljudevita Jonkea. Predlažem da se taj Babićev zapis iz revije Marulić izda kao posebna knjižica od oko 150 stranica, pa da to bude Babiću dar za njegov 90. rođendan.¹

Lojzo Buturac, 90-godišnjak.

¹ Brođanin Slavko Mirković, prijatelj našega prof. Babića, prihvatio se posla oko prikupljanja Babićevih životopisnih zapisa iz Marulića i objavljivanja kao zasebne knjige pod naslovom Na Božjim putovima (autobiografska proza). Strojoepisnih je stranica Babićeva teksta 253. Nadamo se skorom izlasku knjige. (Napomena: Sanda Ham)

HRVATSKO JEDNAČENJE PO ZVUČNOSTI U OPTIMALNOSNOJ TEORIJI

Veno Volenec

Uvod

U hrvatskome standardnome jeziku *jednačenje po zvučnosti* podrazumijeva glasovnu promjenu u kojoj šumnik poprima istu vrijednost za zvučnost kao onaj šumnik koji stoji neposredno nakon njega u istome glasovnome skupu. Ta je promjena u hrvatskome izgovoru beziznimna, unatražna (regresivna, anticipacijska, djeluje zdesna nalijevo) i odvija se neovisno o vrsti morfa kojemu pogođeni glas ili uzročni glas pripada, stoga se tradicijski svrstava u fonološki uvjetovane glasovne promjene.¹ Jednačenje pri kojemu bezvučni šumnik postaje zvučnim naziva se *ozvučivanje* (1a), a jednačenje pri kojemu zvučni šumnik postaje

¹ Barić i sur., 2003.: § 131. – § 138.; Silić – Pranjković., 2005.: § 64. – § 79.; Težak – Babić, 2007.: § 129. – § 131.; Bičanić i sur., 2013.: 145. – 146.; Marković, 2013.: § 2.